

ÁBYRGDARLOYSI Í

Føroyingar kjakast hálvum í álvara og hálvum ikki, ið kanska er orsøkin til, at minni verður lagt í hvat sagt verður. Tað fær ikki veruligar avleiðingar kortini, sigur Carl Jóhan Jensen, rithøvundur

MORTAN ØSTERØ

Tað kennist næstan sum ein háðan móti Carl Jóhan Jensen, rithøvunda, royndum tíðindamanni og bókmentummælara, at leggja fram fyri hann tær úrvaldu viðmerkingarnar, sum Sosialurin prentaði í fyrru viku. Yvirskipaðu evnini, sum fingi fólkinu upp úr stólinum at gera hvassorðaðar viðmerkingar, vóru um útlendingar, hvalaveiðu, javnrætt, umframt peningaligar viðbøtur til stjórar og neyðstødd. Skaldskaparkøni Carl Jóhan Jensen skuldi nú taka støðu til setningar sum »allur djevulskapur kemur frá muslimum«.

- Føroyingar eru ikki øðrvísi enn aðrir muslimar; teir finnast í øllum brigdum av góðum og illum, frá halgimenni til bølmenni, sigur Carl Jóhan, ið tó ikki metir hørðu viðmerkingarnar undir tíðindastubbunum á netinum vera eitt serføroyskt fyrbrigdi.

- Eg veit ikki um føroyska kjakmentanin er verri fyri, enn hon er í øðrum londum. Hvussu fólk málbera seg og hvussu býtt og klók tey munnu vera, er neyvan serliga nógv øðrvísi her enn aðrastaðni. Tað er meira hitt við, hvussu orðaskifti tekur seg upp í Føroyum. Til dømis útlendingamál í Føroyum. Hvi er so øðilig øsing um tað? Her er jú at kalla eingin tilflyting. Síðst av øllum úr sokallaðum ivasomum londum. Kanska hevur tað okkurt við tær serligu umstøðurnar hjá okkum at gera. Hetta, at Føroyar ikki eru eitt land. At stór málsøki ikki eru undir okkara ábyrgd politiskt, setir sín dóm á kjakmentanina. Ofta er viðgerðin hálvum í álvara og hálvum ikki. Uttanríkispolitik og rættarviðurskipti tekur samfelagið í veruleikanum onga støðu til, og umrøðan verður hareftir: hálvum í álvara og ikki. Tískil er hugburðurin til hvussu vit umrøða samfelagið og hvussu tað skal virka heldur lógin. Vit sita í veruleikanum og kjaftast um okkurt, sum onnur skulu taka avgerð um viðvíkjandi okkum sjálvum. So veruleikin er helst, ríkisrættarstøðan vil seta ein verri enn so altíð smikrandi dóm av ábyrgdarloysi á føroyskt orðaskifti. Tað merkir umrøðuna um nógv viðurskipti, sum taka seg

upp í Føroyum, sigur Carl Jóhan Jensen.

Sjálvútgávur á Facebook

Tað eru ikki nógv ár síðani, at tað stóð fólki frítt at senda føroysku bløðunum dulnevnd lesarabrøv, ið blaðstjórnin síðani tók støðu til at prenta ella ikki. Flestu bløðini hava nú strikað móguleikan fyri hesum, og noyðast kjakarar at leggja egið navn til greinar ella lesarabrøv. Somuleiðis er móguleikin fyri eini tykistilveru á netinum latin upp, soleiðis, at fólk beinleiðis kunnu geva sínar meiningar til kennar fyri vinum á eitt nú Facebook, ella fyri einum størri skara undir tíðindastubbunum á netmiðlunum. Munurin er, at eingin tíðindastjórn viðger kjakikast, áðrenn tey verða 'prentað', samstundis, sum ein ikki longur er dulnevnd/ur. Hóast tað, halda fólk seg ikki frá at viðmerkja. Facebook hevur latið dyrnar upp á víðan vegg, soleiðis, at tey, sum hava hug, kunnu luttaka í samfelagsjakinum. Carl Jóhan heldur tó ikki, at tað neyðturviliga merkir, at øll nú taka lut í størri mun.

- Hóast tað teoretiskt letur upp fyri, at øll kunnu viðmerkja, sýnist tað sum, at tað eru somu fólkinu, sum ganga aftur í viðmerkjarateiginum. Onnur hava sjálvandi móguleika at koma við onkrum aftursvari, oftast ørstutt gera vart við, at tey eru samd

ella ósamd ella klikka á »dáma viðmerkingina«, ofta er tað alt. Tað eru kanska 20-30 fólk, sum eru har alla tíðina, og gera tað, sum lesarabrávshøvundarnir gjørdur fyrr; t.e. at skriva teir tekstirnar, sum onnur skulu taka støðu til. Men tað er einki at taka seg aftur í, at tøkkin hevur broytt sambandið millum sendara og móttakara. Tað er meira beinleiðis og fram um alt skjótari.

- Tann, sum skrivaði lesarabræv, hevði neyvan í sama mun varhugan av, um brævið fangaði nakran. Leggur tú okkurt út á fjasbókina, sært tú at kalla alt fyri eitt um nakar svarar aftur, hvussu nógvum dæmar títt íkast og tíðum kemur eisini í beinleiðis samskipti við onkran annan kjakara, samdan ella ósamdan. Lesarabrávshøvundurin skuldi biða eftir næstu blaðútgávu ni fyri at vita, um onkur svaraði sær, tað kundi viðhvørt taka vikur, sigur Carl Jóhan.

Við øðrum orðum, loyva netmiðlarnir eitt meira beinleiðis samskipti, ið setir hægri ferð á kjaki, og stýttir um stundirnar hjá kjakarunum at svara aftur. Tað setir sín dóm á frambornu meiningarnar, sambært Carl Jóhan.

- Eitt, sum eg síggi oftani, er hvussu illani fólk duga at seta sínar hugsanir fram í skrift. Viðhvørt situr tú og klórar tær í nakkanum og hugsar hvat fanin viðkomandi

meinar við. Nógv av hesum er bæði óstortligt og ófantaligt og ósjáldan tikið upp eftir donskum kjaki, tá ið tað er verst, eitt nú um tilflytarar, serliga muslimar. Nú eru heldur ongar málsligar ella innihaldsligar avmarkingar á netinum. Tú krevur ikki at duga at skriva yvirhøvur og ongar siðsemisreglur galda fyri málburð á til dømis fjasbókini, ið hvussu er ikki fyri føroyskt. Tað er kanska munurin millum gomlu lesarabrávini og viðmerkingar á fjasbókini. At tað bótir um kjakið, trúgvi eg einki, sigur Carl Jóhan Jensen.

Løtuborin áhugamál avgera kjakevni

- Av røttum átti orðaskifti at greitt teimum, sum luttaka, eina alsamt greiðari fatan av málum og viðurskiptum. Givið okkum um ikki annað ein glotta av sannleika. Men veruleikin er sjálvandi øðrvísi. Hvør kemur við sínum sannleika, einum sannleika, sum er tann løtuborni tørvurin hjá viðkomandi – og politikarin er í hesum viðfangi eitt gott dømi – at síggja persónar og viðurskipti í einum tilskilaðum høpi. Orðaskifti verður tíski loftari enn ikki pástandur móti pástandi og sostatt tilgongd móti vaksandi ógreiðu – ein entropisk tilgongd.

- Hvussu skapast tørvur at taka støðu til mál yvirhøvur? Hvør skapar áhugamálini? Og har

hevur pressan, sum vera man ein rímliga stóran leiklut. Ella átti at havt. Tíðindi eru jú søluvøra og verða marknaðarførd sum onnur vøra. Tað ræður um at tryggja sær ansin hjá viðskiftafólkunum. Og tey sum stýra fjølmiðlum, bløðum, vørpum og netmiðlum hugsa fyrst og fremst um tað sum selst. Tað setur sín dóm á tíðindaflutningin. Hvussu tíðindi verða framsett. Hvat verður raðfest fremst: upplýsingavirði ella undirhaldsvirði. Verða vit upplýst ella undirhildin. Og í hesum viðfangi er eisini vert at hava í huga, at í vesturheiminum er hevd fyri at brúka undirhald til propagandaendamálar.

- Veruleikin er samansettur. Men vit vilja hann einfaldan. Ella ið hvussu er einfaldaðan. Og gud má vita hvussu nógv fer fyri skeyti upp á tann mátan og dettur burtur í fordómar. Og tað vita tíðinda-veitarar av. Summir gera beinleiðis út upp á fordómarnar. Um tað, er amerikanska FOX-samtaki kanska eitt tað besta dømi. Og her á klettunum roynur onkur um enn eitt sindur klombrasliga at ganga, sum FOX slóðar, sigur Carl Jóhan.

- Í øðrum londum hevur tú tær stóru tíðindaverksmiðjurnar og stór bløð, ið hava umstøður til at seta fólk at kanna ávís mál í vikur ella mánaðar. Tann parturin vantar kanska í føroyska samanhuginum, sum eisini sæst, tá ið mál taka seg upp. Eitt nú málið um fiskidagaskipanina, sum nú liggur fyri. Sjálvandi verður tað viðgjørt í ávís mun, men tað verður ongantíð eitt veruligt kjak, sum byggir á fakta og kóna vitan um tað, sum fyriferst. Tí verður kjakið øðiliga ofta avsporað, sigur Carl Jóhan Jensen.

Borgarin stýrir kjakinum

Í ideella heiminum, vórðu allir borgarar tiknir við upp á ráð, tá ið avgerðir skuldu takast viðvíkjandi torgreiddum málum. Á jøvnum vitanargrundarlagið kundu borgararnir kjakast um fyriliggjandi málið, soleiðis at besta avgerðin kundi røkkast. Tó er veruleikin ikki so einfaldur, at øll hava eins fortreytir ella stundir til at seta seg inn í málini, ella bara at taka lut í kjakinum.

- Ideelt er kjakið eitt samskipti, sum byggir á vitan og innlit – altso vitan móti vitan. Soleiðis er tað